

มติชนรายวัน

พ.ศ. 53

5 ลักษณะจิตสำหรับอนาคต

วารสาร สยามโกเศศ

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

(รวม 3 หน้า)

มีผู้เสนอความคิดในเรื่องการเตรียมตัวของบุคคลและสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 กันหลายคน ในจำนวนนี้มีนักคิดอยู่คนหนึ่งที่มีข้อเสนอที่น่าสนใจว่าต้องมี 5 ลักษณะของจิต (Five Minds) ด้วยกันสำหรับการอยู่รอดและอยู่ดี

Howard Gardner ปรมาจารย์ด้านจิตวิทยาที่ Harvard ผู้เป็นเจ้าของทฤษฎี Multiple Intelligence (ความฉลาดมีหลากหลายลักษณะ) วัย 67 ปี ได้พูดที่ Ecolint Meeting ใน Geneva ในปี 2008 และมีการบันทึกเป็นโน้ตไว้ ผมขอนำมาสื่อสารต่อ

ทฤษฎี Multiple Intelligence (1983) ที่ทำให้เขาเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางนั้น บอกว่ามนุษย์ได้มีความฉลาดอยู่เพียงลักษณะเดียวดังที่เข้าใจกันมานาน และมีการวัดในมิติเดียวในข้อสอบ IQ ทั้งหมด

Gardner ได้พิจารณาศึกษายาวนานและบอกว่ามีความฉลาดอยู่ด้วยกัน 8 ลักษณะ กล่าวคือฉลาดด้านภาษา/ โลจิก-คณิตศาสตร์/ ดนตรี/ พื้นที่/ การเคลื่อนไหวของร่างกาย/ ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ/ สิ่งแวดล้อม/ การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสารสัมพันธ์ภายในบุคคล โดยเขาสามารถชี้แต่ละจุดของสมองที่เชื่อมกับแต่ละลักษณะของความฉลาดได้

ความฉลาดด้านโลจิก-คณิตศาสตร์ใกล้เคียงกับสิ่งที่รู้จักกันในนามของ IQ ความฉลาดในเรื่องพื้นที่คือเก่งด้านศิลปะ ความฉลาดด้านเคลื่อนไหวร่างกายคือเก่งด้านกีฬา ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเห็นได้ในหมู่เกษตรกรที่เก่งเรื่องเกี่ยวกับ ต้นไม้และธรรมชาติ การสื่อสารสัมพันธ์กับบุคคลก็คือพวกที่เก่งด้านความสัมพันธ์กับคนอื่น และการสื่อสารสัมพันธ์ภายในบุคคลก็คือคนที่มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจอารมณ์และสามารถควบคุมตนเอง

เขาบอกว่าในตัวมนุษย์แต่ละคนมีความฉลาดในหลากหลายลักษณะในระดับที่แตกต่างกัน และมันออกมาแสดงให้เห็นในช่วงอายุที่แตกต่างกันอีกด้วย ไม่มีใครที่ “โง่” แต่ละคนมีส่วนผสมของความฉลาดที่ไม่เหมือนกัน

สำหรับ 5 ลักษณะของจิตนั้น Gardner บอกว่าเป็นสมรรถนะ (competencies) ซึ่งเป็นคำใหม่ของราชบัณฑิตยสถาน คำนี้มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าสมรรถนะที่หมายถึงความสามารถ ขอแจกแต่ละลักษณะดังนี้

(1) The Disciplined Mind มีความหมายดังตัวอย่างในเรื่องของ (ก) Disciplinary Thinking คือ วิธีการคิดหรือแบบแผนความคิดที่ไม่ติดอยู่แค่ เนื้อหา แต่สามารถเข้าใจไปถึงบริบท เช่น ไม่ติดอยู่กับการจำตัวเลขในประวัติศาสตร์ แต่เข้าใจบริบทของประวัติศาสตร์ (ข) มีความสามารถในการเก็บสะสมข้อมูลและสรุปเป็นทฤษฎีหรือข้อสังเกตได้ (ค) ไม่ยึดติดอยู่กับสาขาการศึกษาเดียวในการวิเคราะห์ เช่น เมื่อเป็นนักเศรษฐศาสตร์ก็วิเคราะห์โดยใช้เศรษฐศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว (ง) มีความสามารถในการคิดบังคับตนเองให้กระทำในสิ่งที่สำคัญ

ลักษณะของจิตนี้หมายถึงการมีระบอบความคิดที่กว้างเชิงวิเคราะห์ อย่างเข้าใจบริบทของสิ่งที่เกิดขึ้น เช่น เมื่อเรียนภาษาอังกฤษก็ไม่กลายเป็นคนที่มีปมด้อย เห็นวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาเหนือกว่าตน หรือเห็นว่าคนที่ไม่เก่งภาษานั้นเท่าตนเป็นคนต่ำด้อย จนมีทั้งปมด้อยและปมเด่นในตัว หากเห็นว่าภาษานั้นเป็นเพียงกลไกหรือเครื่องมือในการเปิดประตูให้สามารถรับและสื่อสารข้อมูลได้มากขึ้น

(2) The Synthesizing Mind หรือความสามารถในการสังเคราะห์ข้อมูลที่มีมากมายจนได้เป็นข้อสรุป ตัวอย่างที่ Garner ยกมาคือ Charles Darwin ซึ่งเดินทางในเรือรอนแรมไปในทวีปต่าง ๆ เป็นเวลา 5 ปี เก็บข้อมูลมหาศาลเกี่ยวกับพันธุ์พืชสัตว์ ทำการทดลองและสังเกตศึกษา สือสารกับนักวิชาการมากมาย จนอีก 20 ปี ต่อมาก็สามารถสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดและเอามาเป็นเขียนหนังสือชื่อ Origin of the Species

หนังสือเขย่าโลกฉบับนี้ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1859 หรือเมื่อ 151 ปีก่อน บอกว่าสรรพสิ่งในโลกนี้มีชีวิตมาจากพัฒนาการ (evolution) อันยาวนาน โดยมีกลไกโดยธรรมชาติ (natural selection) เป็นกลไกทำให้เหลือพืชและสัตว์พันธุ์ต่าง ๆ อยู่ในปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้ชนกับความเชื่อในทางศาสนาอย่างแรงที่สอนกันมานับเป็นพันปีว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างสิ่งเหล่านี้ (ทฤษฎี Creation) เมื่อจู่ ๆ ก็มีมนุษย์ตัวเล็กผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งกล้าหาญมาบอกคนในโลกว่าคนพัฒนามาจากลิง พระเจ้ามิได้เป็นผู้สร้างมนุษย์ คิดดูก็แล้วกันว่า Synthesizing Mind สามารถสร้างอันตรายให้ตัวเองได้ขนาดไหน

(3) The Creative Mind คือความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เมื่อลองนึกดูก็จะเห็นว่ามนุษย์จะเป็นผู้สร้างสรรค์ก็ต่อเมื่อมีความเชี่ยวชาญในทางใดทางหนึ่งไม่ต่ำกว่า 10 ปี เช่น Mozart แต่งเพลงคลาสสิกชั้นยอดตอนอายุ 15-16 ปี ก็เพราะเริ่มความเชี่ยวชาญนี้เมื่อตอนอายุ 5-6 ขวบ เช่นเดียวกับ Picasso จิตรกรผู้ยิ่งใหญ่

Gardner บอกว่า Creative Mind นั้นทำลายได้ง่ายกว่าสร้าง เพียงแค่ลงโทษนักเรียนคนหนึ่งที่ตอบคำถามที่มีหลายคำตอบผิด หรือพ่อแม่ดูว่าลูกเมื่อถามเพราะอยากรู้อยากเห็น

ตัวอย่างใกล้ตัวอันหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับ Creative Mind ที่ยิ่งใหญ่ก็คือหม้อหุงข้าวไฟฟ้าที่ผลิตออกมาโดยบริษัทต้าถุงของไต้หวันเมื่อ 50 กว่าปีก่อน สมัยก่อนคนเอเชียหุงข้าวแบบเช็ดน้ำ (มีน้ำข้าว มีไม้ขัดหม้อ) ซึ่งไม่สะดวก เมื่อต้าถุงผลิตหม้อหุงข้าวไฟฟ้าออกมาสุนัขที่เคยได้กินน้ำข้าวก็อดไป แต่มนุษย์ได้ความสะดวกมาก ๆ มาแทนที่

(4) The Respectful Mind คือความสามารถในการเคารพ ร่วมมือกับคนอื่น ถึงแม้จะมีความคิดเห็นและค่านิยมที่แตกต่างกัน สิ่งที่ Gardner พูดถึงนี้ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ การเคารพซึ่งกันและกัน นับถือยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน โดยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

เรื่องนี้พ่อแม่มีส่วนสำคัญอย่างมาก การมีจิตที่เคารพวัฒนธรรมอื่นและเคารพยอมรับคนอื่นที่แตกต่างจากตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้สามารถอยู่ในโลกปัจจุบันที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นได้เป็นอย่างดี

(5) The Ethical Mind คือการมีจริยธรรมอยู่ในพื้นฐานของจิตใจ บุคลิกอุปนิสัยที่พึงประสงค์อันก่อให้เกิดความมีจริยธรรมเป็นเรื่องพึงพิจารณาของทุกสังคมเพราะจริยธรรมทำให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ในระดับบุคคล การขาดจริยธรรมนำไปสู่ความเดือดเนื้อร้อนใจของตนเอง พ่อแม่และญาติพี่น้อง การพัฒนาการมีจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง

เมื่อนำทั้ง 5 Minds มาวางเรียงกันคือ The Disciplined Mind/ The Synthesizing Mind/ The Creative Mind/ The Respectful Mind และ The Ethical Mind ก็ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนของการอยู่รอดของปัจเจกบุคคลและสังคมในศตวรรษใหม่ที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่แน่นอน ความหลากหลาย ความซับซ้อนยากแก่ความเข้าใจ ฯลฯ

การฝึกฝนให้มีใจเช่นนี้จะช่วยให้บุคคลและสังคมสามารถต่อสู้และจัดการกับความน่ากลัวต่าง ๆ ข้างต้นได้เป็นอย่างดี

ทั้ง 5 ลักษณะนี้โดยแท้จริงแล้วก็ไม่มีอะไรใหม่ที่หลุดโลก หากแต่ Gardner สามารถสรุปและนำมาร้อยเรียงให้เราเห็นอย่างน่าสนใจ

ในโลกนี้โดยแท้จริงแล้วไม่มีอะไรใหม่ มีแต่ของเก่าที่ถูกลืมและนำมาปัดฝุ่นเรียบเรียงจัดหมู่ใหม่เท่านั้น
